

ગુજરાત સ્ટેટ લેવલ એલીજબીલીટી ટેસ્ટ

કોડ નં : ૧૪

વિષય : મનોવિજ્ઞાન

અભ્યાસક્રમ અને નમૂનારૂપ પ્રશ્નો

Note: There will be two question papers, Paper—II and Paper—III. Paper-II shall consist of 50 objective type compulsory questions based on the subject selected by the candidate. Each question will carry 2 marks. Paper-III will consist of 75 objective type compulsory questions from the subject selected by the candidate. Each question will carry 2 marks. All questions of Paper-II and Paper-III will be compulsory, covering entire syllabus (including all electives, without options).

પ્રશ્નપત્ર-૨

૧ પ્રત્યક્ષીકરણની પ્રક્રિયાઓ

પ્રત્યક્ષીકરણના અભ્યાસના દષ્ટિબિંદુઓ : સમષ્ટિવાદી તથા શારીરિક દષ્ટિબિંદુ પ્રત્યક્ષીકરણમાં સંગઠન: સમષ્ટિવાદ, આકૃતિ અને ભૂમિકા, સંગઠનના નિયમો વસ્તુ સાતત્ય : કદ, આકાર અને રંગ સાતત્ય, વસ્તુલક્ષી ભ્રમો, ઊંડાણનું પ્રત્યક્ષીકરણ, ગતિનું પ્રત્યક્ષીકરણ પૂર્વાનુભવ તથા પ્રેરણાનું પ્રત્યક્ષીકરણમાં મહત્ત્વ

૨ શિક્ષકક્રિયા

ચિરપ્રતિષ્ઠિત અભિસંધાન : પદ્ધતિ, વિલક્ષણતા, તથા અન્ય પાસાઓ
ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટલ અભિસંધાન : વિલક્ષણતા, પારાડાઈમ અને સૈદ્ધાંતિક પાસાઓ
પ્રતિક્ષેપ : મૂળભૂત પરિવર્ત્યો તથા પત્રકો
શાબ્દિક શિક્ષણ : પદ્ધતિઓ અને સામગ્રી, સંગઠનાત્મક પ્રક્રિયાઓ

૩ સ્મૃતિ અને વિસ્મૃતિ

સ્મૃતિની પ્રક્રિયાઓ : સ્થાપન, ધારણા, પુનરાવહન
સ્મૃતિના તબક્કાઓ : સંવેદનાત્મક સ્મૃતિ, તાત્કાલિક સ્મૃતિ, વિલમ્બિત સ્મૃતિ
પ્રસંગાત્મક તથા અભિધાત્મક સ્મૃતિ
વિસ્મૃતિના સિદ્ધાંતો : ક્રિયાવિક્ષેપ, અનુપયોગ, પુનરાવહન

૪ વિચારણા અને સમસ્યા ઉકેલ

વિચારણા દષ્ટિબિંદુઓ : સાહચાર્યવાદ, સમષ્ટિવાદ, માહિતી-પૃથ્થકરણવાદ
પ્રતિકો બનાવવા : નિયમો તથા વ્યૂહો
તર્ક : નિષ્કર્ષાત્મક તથા અનુમાનાત્મક
સમસ્યા ઉકેલ : પ્રકારો તથા વ્યૂહરચનાઓ
પ્રતિકોનો વિચારણામાં ઉપયોગ

૫ પ્રેરણો અને આવેગો

પ્રેરણોનો મૂળભૂત પ્રતિકો : સહજવૃત્તિ, જરૂરિયાત, ઈરણ, પ્રલોભનો, પ્રેરણાચક

પ્રેરણાના અભ્યાસને લગતા દષ્ટિબિંદુઓ : મનો વિશ્લેષણવાદી, પ્રાણીશાસ્ત્રવાદી, ઉદ્દીપક-પ્રતિક્રિયાત્મક, જ્ઞાનાત્મક, માનવતાવાદી

શારીરિક પ્રેરણો : ભૂખ, તરસ, ઊંઘ તથા જાતિય

સામાજિક પ્રેરણો : સિદ્ધિ, સમૂહવૃત્તિ, સ્વીકૃતિ

તલાશાત્મક વર્તન તથા જિજ્ઞાસા

આવેગોના શારીરિક અનુબંધકો

આવેગોના સિદ્ધાંતો : જેમ્સ-લેન્ગ, કેનન-બાડી, શાખટર અને સિંગર

મનોસંઘર્ષો : ઉદ્ગમસ્થાનો તથા પ્રકારો

૬ માણસની આવડતો

બુદ્ધિ : શારીરિક, સામાજિક, ઈકો-કલ્ચરલ પરિબળો

બુદ્ધિના સ્વરૂપ વિશેના સિદ્ધાંતો : સ્પીયરમેન, થર્સ્ટન, ગીલકોર્ડ

વ્યક્તિગત અને સામુહિક ભિન્નતાઓ : વ્યાપ તથા કારણો

માણસની આવડતોનું માપન

૭ વ્યક્તિત્વ

વ્યક્તિત્વને અસર કરતાં પરિબળો : જૈવીય, સામાજિક, સાંસ્કૃતિક

વ્યક્તિત્વ અભ્યાસના દષ્ટિબિંદુઓ : મનોવિશ્લેષણવાદ, નૂતન-મનોવિશ્લેષણવાદ, અનુકરણ અને નિદર્શન, લક્ષણલક્ષી તથા પ્રકારલક્ષી, જ્ઞાનાત્મક

વ્યક્તિત્વ માપન : મનોમાપન ને પ્રક્ષેપણ પદ્ધતિઓ

સ્વપ્રતિક : ઉદ્ગમ તથા વિકાસ

૮ સંશોધન પ્રવધિઓ

સંશોધન સમસ્યાઓ, સિદ્ધાંત કલ્પના, પરિવર્ત્યો તથા તેમનું ઓપરેશનાલાઈઝેશન

મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનના પ્રકારો

મનોવૈજ્ઞાનિક સંશોધનની પ્રવધિઓ : પ્રયોગ પદ્ધતિ, ક્વાસી-પ્રયોગ પદ્ધતિ, વ્યક્તિગત ઈતિહાસ પદ્ધતિ, ક્ષેત્રનિરીક્ષણ પદ્ધતિ, કોસ-કલ્ચરલ પદ્ધતિ

માહિતી એકત્ર કરવાની પદ્ધતિઓ : બાહ્ય નિરીક્ષણ, મુલાકાત, પ્રશ્નાવલી, કસોટી તથા તુલામાપન નોન-પારામેટ્રીક કસોટીઓ

૯ માપન અને કસોટીઓ

કસોટી ઘડતર : સવાલો બનાવવા, સવાલોનું પૃથ્થકરણ કરવું

કસોટી ધોરણાંકન : વિશ્વસનીયતા, પ્રમાણિતતા, ધોરણો

કસોટીના પ્રકારો : બુદ્ધિ, અભિયોગ્યતા, વ્યક્તિત્વ - લક્ષણો તથા ઉદાહરણો

મનોવલણ તુલાઓ તથા અભિરૂચિ કસોટીઓ
શૈક્ષણિક માપન તથા મૂલ્યાંકન

૧૦ વર્તનના જૈવીક પરિબળો

ગ્રાહક, ચેષ્ટક, તથા સમાયોજક તંત્રો
મજ્જા પ્રવાહ : ઉદ્ગમ, પ્રવાહ તથા માપન
સંવેદન તંત્ર : દષ્ટિ તથા શ્રવણ
માનવનું મજ્જાતંત્ર : અંધારણ અને કાર્યો

પ્રશ્નપત્ર-૩ (વિભાગ અ)

મુખ્ય જુથ

પ્રકરણ - ૧

સીગ્નલ ડીટેકશન સિદ્ધાંત, સબ્લીમીનલ પ્રત્યક્ષીકરણ, તથા અન્ય પરિબળો, પ્રત્યક્ષીકરણનો માહિતી-પૃથ્થકરણ સિદ્ધાંત, સંસ્કૃતિ અને પ્રત્યક્ષીકરણ, પ્રત્યક્ષીકરણ શૈલી, પ્રત્યક્ષીકરણના ઇકોલોજીકલ સિદ્ધાંત

પ્રકરણ - ૨

શિક્ષણના સિદ્ધાંતો : હલ, ટોલમેન, સ્કીનર
શિક્ષણના જ્ઞાનાત્મક સિદ્ધાંતો : લેટન્ટ શિક્ષણ, નિદર્શન શિક્ષણ
વર્તનનું પ્રયોગાત્મક વિશ્લેષણ : બીહેવીયર મોડીફિકેશન, શેર્પીંગ
ડીસ્કીમીનેશન શિક્ષણ
શિક્ષણની ન્યૂરોફીઝિયોલોજી

પ્રકરણ - ૩

સ્મૃતિના નમૂનાઓ : એટકીન્સ તથા શીફીન, કેક તથા લોકહાર્ટ, તુલ્વીગ
અભિધાત્મક સ્મૃતિ : પ્રસંગાત્મક, ટ્રેસ નમૂનો, નેટવર્ક નમૂનો
વિલગ્નિત સ્મૃતિ : પુનરાવહન સંકેતો, ફ્લેશબેક સ્મૃતિ, સ્મૃતિમાં સંયોજક પદ્ધતિઓ, સાક્ષીની જુબાનીઓ, આત્મકથાકીય સ્મૃતિઓ
સ્મૃતિના જૈવીય પાયાઓ : એન્ગ્રામની શોધ, પીઈટી સ્કેન, તથા સ્મૃતિના જૈવરાસાયણિક પરિબળો
સ્મૃતિસુધાર : પદ્ધતિઓ

પ્રકરણ - ૪

જ્ઞાનાત્મક વ્યૂહો - આલ્ગોરીધમ્સ, હ્યૂરીસ્ટીક, કન્વર્જન્ટ તથા ડાયવર્જન્ટ વિચારણા, નિર્ણય પ્રક્રિયા : સમસ્યા ઉકેલમાં અવરોધો, સર્જનાત્મક વિચારણા અને સમસ્યા ઉકેલ, ભાષા અને વિચારણા

પ્રકરણ - ૫

પ્રેરણોના તંત્રો તથા જ્ઞાન અંગેના ઐતિહાસિક ઘટકો
પ્રેરણાના જ્ઞાનાત્મક આધારો : આંતરીક પ્રેરણો, એટ્રીબ્યુશન, કોમ્પીટન્સ
પ્રેરણોનું માપન : સમસ્યાઓ તથા તકનીકો

પ્રેરણોના કોસ-કલ્ચરલ દષ્ટિબિંદુઓ : સિદ્ધિ, ઓગ્રેસન
 આવેગના ઘટકો : શારીરિક, અભિવ્યક્તિય, તથા જ્ઞાનાત્મક
 આવેગનું મજ્જાતંત્ર : કેન્દ્રવર્તી તથા પરીઘવર્તી
 આવેગનું માપન : શારીરિક, અભિવ્યક્તિય તથા જ્ઞાનાત્મક
 આવેગના આધુનિક સિદ્ધાંતો તથા મુખ્ય પરની બાહ્યઅભિવ્યક્તિના ફીડબેકની સિદ્ધાંત કલ્પના
 તણાવ અને કોર્પીંગ : તણાવની પ્રતિક્રિયાઓ, તણાવના પરિણામો

પ્રકરણ - ૬

બુદ્ધિના સિદ્ધાંત : કેટેલ, જેન્સન, સ્ટર્નબર્ગ, ગોલમેન
 સર્જનાત્મકતા : ટોરેન્સ, ગેટઝેલ, ગીલફોર્ડના દષ્ટિબિંદુઓ
 બુદ્ધિ અને સર્જનાત્મકતાનો સંબંધ
 આવડતો અને સિદ્ધિઓ : આવેગીય બુદ્ધિનું પ્રતિક તથા તેનો હિસ્સો

પ્રકરણ - ૭

વ્યક્તિત્વના ચિકિત્સાત્મક તથા વિકાસાત્મક દષ્ટિબિંદુઓ
 વ્યક્તિત્વના અસ્તિત્વવાદી, તથા માનવવાદી સિદ્ધાંતો : હેન્કેલ, રોલો મે, માસ્લો, રોજર્સ
 વ્યક્તિત્વ માપન : પ્રક્ષેપણીય, મનોમાપક તથા વર્તનીય માપકો
 સ્વનું મનોવિજ્ઞાન : પૌર્વાત્ય અને પાશ્ચાત્ય દષ્ટિબિંદુઓ, સ્વનું માપન

પ્રકરણ - ૮

સંશોધન ડીઝાઈન : અનુબંધક, ફેક્ટોરીય, રેન્ડમાઈઝડ બ્લોક, મેચડગ્રૂપ, ક્વાસી-પ્રયોગાત્મક, સમય
 સારણી
 એનોવા : રેન્ડમાઈઝડ તથા પુનરાવર્તી
 અનુબંધન પૃથ્થકરણ : પાર્શિયલ, મલ્ટીપલ તથા રીગ્રેશન
 ફેક્ટર એનાલીસીસ : ધારણાઓ, પદ્ધતિઓ, રોટેશન, અર્થઘટન

પ્રકરણ - ૯

મનોવૈજ્ઞાનિક તુલાઓ : હેતુ તથા પદ્ધતિઓ
 મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીમાં પક્ષપાતના ઉદ્ગમસ્થાનો
 મનોવૈજ્ઞાનિક કસોટીને લગતી નૈતિક સમસ્યાઓ
 કસોટીના ધોરણાંકનમાં ફેક્ટર એનાલીસીસનો ઉપયોગ - ઉદાહરણ સાથે

પ્રકરણ - ૧૦

શારીરિક મનોવિજ્ઞાનની પદ્ધતિઓ : લીઝન અને મગજ સંવેદન
 ઊંઘ તથા જાગૃતિ : ઊંઘના તબક્કાઓ, ઊંઘના રોગો, ઊંઘ તથા જાગૃતિના શારીરિક તંત્રો
 ઈન્જેસ્ટીવ વર્તન : તરસ તથા તેના મજ્જાકીય તંત્ર, ભુખ તથા મજ્જાકીય તંત્ર
 રસગ્રંથિઓ : નળીવગરની તથા નળીવાળી (બાહ્યસ્રાવી તથા અંતઃસ્રાવી)

પ્રશ્નપત્ર - ૩ (વિભાગ બ) (સ્વૈચ્છિક)

સ્વૈચ્છિક - ૧

આધુનિક સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાનના પ્રવાહો, સામાજિક જ્ઞાન, સામાજિક અસર, સમાજતરફી વર્તન અસામાજિક વર્તન, પ્રાયોજિત સમાજલક્ષી મનોવિજ્ઞાન : સ્વાસ્થ્ય, પર્યાવરણ તથા કાયદો

સ્વૈચ્છિક - ૨

વિકાસાત્મક પ્રક્રિયાઓ : સ્વરૂપ, સિદ્ધાંતો તથા આનુસંગિક પ્રતિકો જેવા કે પરિપક્વતા, વિકાસમાં જૈવીય, માનસિક, સામાજિક અનુભવોનું મહત્ત્વ

વિકાસના તબક્કાઓ : વિકાસના સિદ્ધાંતો જેવા કે મનોવિશ્લેષણવાદ, વર્તનવાદ, જ્ઞાનાત્મકવાદ

વિકાસના જુદા જુદા ઘટકો : સંવેદક-ચેષ્ટક, જ્ઞાનાત્મક, ભાષાકીય, આવેગીય, સામાજિક, તથા નૈતિક

સ્વૈચ્છિક - ૩

માનવ વિકાસ અને વ્યક્તિગત ભિન્નતાઓ, પ્રેરણ અને શિક્ષણ, શૈક્ષણિક સિદ્ધિના પરિબળો, શિક્ષણનું સામાજિક મનોવિજ્ઞાન, શિક્ષકની અસરકારકતા, શાળાઓમાં માર્ગદર્શન : જરૂરત, સંસ્થાકીય સેટ-અપ અને તકનીકો, નિદર્શન : પ્રક્રિયાઓ તથા ક્ષેત્રો

સ્વૈચ્છિક - ૪

ઔદ્યોગિક તથા સંસ્થાકીય મનોવિજ્ઞાનનો વિકાસ, સંસ્થાકીય પસંદગીની પ્રક્રિયાઓ, સંસ્થાકીય તાલીમ પરફોર્મન્સ મૂલ્યાંકન, પ્રેરણો અને કાર્ય, નેતૃત્વ, કાર્યનું વાતાવરણ, સંસ્થાકીય વર્તન : સિદ્ધાંતો, સામાજિકરણ, અસરકારકતા

સ્વૈચ્છિક - ૫

માનસિક રોગશાસ્ત્ર : પ્રતિકો, વર્ગીકરણ, કારણો, સામાન્ય રોગોનું ચિકિત્સાત્મક નિદાન સાધારણ માનસિક રોગો

મંદબુદ્ધિ

માનસિક સ્વાસ્થ્ય : ઈન્ટરવેન્શન નમૂનાઓ તથા મનોચિકિત્સાપદ્ધતિઓ

નમૂનારૂપ પ્રશ્નો

પ્રશ્નપત્ર - ૨

૧. વિલગ્નિત અભિસંધાન એટલે-

- (અ) અભિસંધિત ઉદ્દીપક અભિસંધિત ઉદ્દીપક કરતાં ઘણું વહેલું રજુ કરવામાં આવે છે તે
- (બ) અભિસંધિત પ્રતિક્રિયા ઉપજે છે પરંતુ બદલાઈ જાય છે.
- (ક) અભિસંધિત ઉદ્દીપક અભિસંધિત પ્રતિક્રિયા ઉપજાવે છે.
- (ડ) અભિસંધિત ઉદ્દીપક અભિસંધિત પ્રતિક્રિયા કરતાં ઘણો વધારે શક્તિશાળી હોય છે.

૨. સુચિ ૧ તથા સુચિ ૨ ના જોડકા બનાવો.

- સુચિ ૧
- અ. જરૂરિયાતો
- બ. સહજવૃત્તિ
- ક. ભાવનાઓ
- ડ. લક્ષણો

(અ)	અ	બ	ક	ડ
	૪	૧	૨	૩
(ક)	અ	બ	ક	ડ
	૨	૧	૩	૪

- સુચિ ૨
૧. મેકડૂગલ
૨. ઓલપોર્ટ
૩. મરે
૪. કોઈડ

(બ)	અ	બ	ક	ડ
	૩	૪	૧	૨
(ડ)	અ	બ	ક	ડ
	૧	૩	૪	૨

૩. મોહિત એ કાર્યદક્ષતા માટે સતત પ્રયત્ન કરતો યુવાન માણસ છે તથા જ્યારે તે દક્ષતા મેળવે છે ત્યારે સંતોષ અનુભવે છે. મોહિતને શાની જરૂરિયાત છે ?

- (અ) કાર્યદક્ષતા (બ) પ્રભુત્વ (ક) સ્વીકૃતિ (ડ) સિદ્ધિ

પ્રશ્નપત્ર - ૩ (વિભાગ - અ)

કાર્યસંતોષ કેવી રીતે માપી શકાય છે.

અથવા

ટાઈમ અને મોશન સ્ટડીનો પ્રતિક સમજાવો.

પ્રશ્નપત્ર - ૩ (વિભાગ-બ)

તાત્કાલિક સ્મૃતિ વ્યાખ્યા આપી તેની પ્રક્રિયા તથા કાર્યો સમજાવો.

અથવા

જનરલ એન્જાઈટી રોગના કારણો, ચિહ્નો તથા સારવારની ચર્ચા કરો.